

Jolanda Lazar*

Parent's Corner - Pot do boljšega medsebojnega razumevnja šola-starši

POVZETEK

Vsi vključeni deležniki priznavajo, da je pomembno sodelovanje med starši in šolo. Redko pa se vprašamo, v čem je pravzaprav vrednost tega sodelovanja.

Sodelovanje šole s starši nima le pozitivnega vpliva na razvoj in napredek učenca, ampak prav tako na odnos med starši in otroki, nenazadnje pa tudi na učiteljevo delo.

Čeprav je pozitiven vpliv sodelovanja šole s starši očiten, velikokrat pri tem naletimo na ovire. Odprava le-teh je ena izmed ključnih ciljev projekta Parent's corner.

V projektu so partnerji iz sedmih držav, ki jih družijo skupna želja po izboljšanju sodelovanja šole s starši. Projekt poteka od 2015 do 2018.

Ključne besede: sodelovanje šole s starši, Parent's corner, vrednost in ovire sodelovanja.

Uvod

V splošnem govorimo o dveh konceptih sodelovanja s starši (Intihar, Kepec 2002):

- prvi, ki je prisoten v centraliziranih sistemih, kjer je poudarjeno kompenzacijsko sodelovanje, ki staršem dodeli vlogo stranke oziroma klienta),
- drugi pa je značilen za decentralizirane
- sisteme, kjer leži poudarek na partnerskem, komplementarnem in kooperativnem sodelovanju med starši in šolo.

Starši lahko svoja pričakovanja izrazijo na formalnih in neformalnih srečanjih. Formalna srečanja so zakonsko opredeljena.

Že leta 1848 je bilo v zakonu: *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich* (v Prevc 2009) določeno sodelovanje šole s starši – učitelji, razrednik in ravnatelj morajo biti pripravljene izpolniti želje staršev po informacijah o znanju, vedenju in dosežkih posameznega učenca.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v RS (1995) je ključni dokument, ki med drugim opredeljuje sodelovanje šol s starši. Pri tem razširi osnovno zahtevo po informacijah o lastnem otroku tudina vpogled v celotno delo in življenje šole. Staršem povečuje možnost soodločanja, pri čemer pa je potrebno začrtati meje učiteljeve (šolske) strokovnosti.

Realizacijo te zahteve najdemo v 46. členu Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), v katerem je določena vloga staršev v formalnih organih šole. Za izvedbo zakonske določbe je odgovoren ravnatelj.

Srednješolska raven izobraževanja ureja sodelovanje z dijaki in starši s *Pravilnikom o šolskem redu v srednjih šolah*. 7. člen *Pravilnika o šolskem redu v srednjih šolah* natančno opredeli sodelovanje šole s starši – pri tem omenja formalne oblike sodelovanja (roditeljski sestanki, govorilne ure), ne izključuje pa možnost drugih oblik sodelovanja. Sodelovanje s starši – obveščanje o dosežkih – je definirano tudi v 21. členu *Pravilniku o ocenjevanju znanja v srednjih šolah*.

Vse oblike sodelovanja so vsebinsko in terminsko načrtovane v letnem delovnem načrtu – za izvedbo poskrbijo razredniki in vodstvo šole.

To je torej zakonski okvir za formalne oblike sodelovanja šole s starši, ki opredeli pravno-formalni vidik sodelovanja šole s starši. Kakšna pa je vrednost sodelovanja – kaj pridobimo šole, kaj pridobijo starši in kaj učenci?

Prednosti medsebojnega sodelovanja

Vsem je jasno, da je sodelovanje med starši in šolo namenjeno boljšemu delu in celostnemu razvoju učencev/otrok.

Koristi medsebojnega sodelovanja za otroke/učence/dijake

Po natančni analizi učinkov sodelovanja med domom in šolo, pridemo do nekaterih sklepov (Kalin in drugi 2008):

*Osnovna šola Šalovci, Šalovci 172, 9204 Šalovci
E-naslov: jolanda.lazar@guest.arnes.si

→ otroci želijo doseči več in tako ovržejo trditev, da je uspeh trdno vezan na ekonomski in socialni kontekst ter na kulturno poreklo in izobrazbo staršev (predvsem matere);

→ otroci velikokrat dosegajo boljše ocene (Wherry 2005: v Kalin 2008, Sacher 2007, Hillesheim 2009, Hattie 2013) in višjo koncentracijo pri pouku; otroci vestno opravljajo domače delo in se pogosteje vključujejo v šolske in izvenšolske dejavnosti (društva, klube);

→ zavedajo se lastne odgovornosti v zvezi s šolskim delom, s tem razvijajo svojo samopodobo in si postavljajo visoke (ne previsoke) cilje;

→ tudi pri srednješolski populaciji ugotavljajo raziskave manjšo uporabo alkohola, manjšo prisotnost kriminala, manj droge in drugih oblik antisocialnega vedenja, če so starši aktivni deležniki.

Koristi medsebojnega sodelovanja za starše

Sodelovanje s šolo ima za starše korist iz dveh vidikov – sprotna informiranost o napredku otroka tako na učnem kot tudi na socialnem in osebnem razvoju. Druga korist – velikokrat spregledana – je zблиževanje otrok in staršev, kar pa je temelj za dobre učne dosežke v šoli.

Izmenjava informacij in pomoč staršem pri zблиževanju z otrokom ob pripravah na šolo sta med seboj *krožno povezana* (Kalin in drugi 2008, Hattie 2013), saj imajo sodelovanje staršev s šolo in pozorno spremljanje domačih priprav otrok na pouk za posledico boljše uspehe otrok, kar povečuje zadovoljstvo staršev in pripomore k večjemu zблиževanju z otrokom. To pa je na drugi strani dodatna motivacija otroka za še boljše delo v šoli.

Koristi medsebojnega sodelovanja za učitelje in šolo

Tudi učitelji in šola imata vsaj dve koristi zaradi medsebojnega sodelovanja.

Če izhajamo iz teze, da uspešno učenje pelje prek sodelovanja s starši, in da so dobri učni dosežki učencev tudi dosežki učiteljev in šole – je to prav gotovo najboljši pokazatelj uspešnosti in kakovosti pedagoškega dela.

Dobro sodelovanje ima torej za posledico boljše učne dosežke in pozitiven vpliv na zadovoljstvo staršev. Podoben vpliv zaznamo na zadovoljstvo učitelja in to predstavlja pomembno motivacijo za učiteljevo nadaljnje (še bolj) kakovostno delo.

Če zgornje trditve držijo, se upravičeno poraja vprašanje, zakaj fakultete, ki izobražujejo bodoče učitelje, ne usposablja študentov za zблиževanje oziroma sodelovanje s starši? Pozornost študijskih obveznosti je namreč fokusirana na vodenje učnega procesa in obvladovanja učencev med poukom, skoraj nič pa na vprašanje, kako razvijati odnose s starši – kar je velika pomanjkljivost dodiplomskega izobraževanja (Kalin in drugi 2008).

Ovire sodelovanja med šolo in starši

Na prvi pogled se zdi zelo preprosto – v realnosti pa se velikokrat zgodi, da starši in učitelji težko (ali pa sploh ne) vzpostavijo medsebojno sodelovanje. Ovire lahko obstajajo tako na strani staršev kot tudi na strani šole (Hornby 2000, Esler 2002).

Ovire na strani staršev

Ovire pri starših so lahko pogojene z lastno (predvsem negativno) izkušnjo. Če so starši doživeli neuspeh pri lastnem šolanju, bodo lastno (negativno) izkušnjo prenesli kot vzorec na svojega otroka. Ti starši imajo velikokrat nizko samopodobo in zato občutek, da jih šola oziroma učitelji ne spoštujejo in ne sprejemajo kot ostale starše. Na sodelovanje negativno vpliva tudi stališče staršev, da je otrokovo delo v šoli stvar šole. Prav tako kulturne in jezikovne ovire, socialno-ekonomske ali čustvene zadrege in nenazadnje logistične težave, kot je pomanjkanje časa, težave glede varstva otrok, težave s prevozom, z delovnim časom ipd.

Obstajajo pa tudi druge ovire:

- demografske spremembe – večina mater je zaposlenih in skoraj polovica zakonov se konča z ločitvijo, tako da otroci živijo v enostarševskih družinah; tak trend je značilen tudi za slovenski prostor;
- nedefinirano pričakovanje s strani šole – starši so zainteresirani za šolski uspeh svojih otrok, vendar večina staršev ne ve, kaj šole pričakujejo od njih in kako lahko prispevajo k šolanju svojih otrok;
- da bi šole spodbudile medsebojno sodelovanje, morajo imeti dobro ustaljene postopke dela s starši in razvito kulturo komunikacije med starši in učitelji.

Ovire na strani učiteljev/šole

Večina učiteljev v svojem dodiplomskem študiju ni bila deležna usposabljanja za delo s starši, kar ugotavljajo tudi raziskave o usposobljenosti učiteljev v slovenskem prostoru: manjša usposobljenost učiteljev na področju vodenja in komunikacije ter sodelovanja s starši (Hornby 2000, Peklaj, Puklek Levpušček 2006).

Ključno za uspešno medsebojno sodelovanje je pozitivno stališče učiteljev do dela s starši. Velikokrat pa poročajo tako učitelji kot tudi starši o stresnih situacijah pri medsebojni interakciji.

Kakšna so stališča učiteljev o starših, ki prispevajo k neuspešnem sodelovanju?

- starši so videni kot problem, ker ne sprejmejo učiteljevega, svetovalčevega pogleda na problem;
- starši so videni kot tekmeči, saj lahko imajo različne cilje in prioritete glede na te, ki se postavljajo v šoli, starši pogosto poročajo o stvareh, ki jih učenci doma uspešno opravijo, a v šoli niso opažene; tako učitelji kot starši dvomijo v delo in ukrepe drug drugega;
- učitelji lahko smatrajo starše kot preveč ranljive in jih zato ne jemljejo kot enakovredne partnerje, ali pa s svojim superiornim nastopom še prispevajo k ranljivosti in obrambnemu vedenju staršev;
- učitelji vidijo starše kot manj pedagoško usposobljene. Njihovih idej in mnenj ne sprejmejo, čeprav si to zaslužijo – že zaradi tega, ker imajo starši ogromno informacij o svojih otrocih, ki bi lahko zelo koristile učiteljem;
- učitelji lahko starše vidijo kot vzrok učenčevih težav (zanemarjanje, neustrezno discipliniranje). Velikokrat so zato

obravnavani kot slabi starši celo takrat, ko gre za specifične učne težave otroka, kar povečuje njihov občutek krivde in zagotovo ne vodi k boljšemu sodelovanju in reševanju problemov;

- zaradi zavedanja lastne nekompetentnosti so mnogi učitelji prepričani, da je do staršev potrebno vzdrževati profesionalno distanco, kar lahko starši zelo hitro interpretirajo kot pomanjkanje učiteljeve empatije in izgubijo zaupanje v učitelja.

Če želi šola razvijati medsebojno sodelovanje s starši, je prava pot, da ovire identificira, jih sprejme, razume in sistematično odpravi. Pri tem je potrebna kritična evalvacija dosedanje prakse sodelovanja s starši, s katero se ovrednoti lastno ravnanje in učinkovitost oziroma neučinkovitost dosedanjega dela s starši. Evalvacija mora vključevati vse udeležene v sodelovanju, saj le tako omogoča poglobljeno refleksijo tako na institucionalni kot osebni ravni.

Projekt »Parent's corner«

Kaj je?

Evropski projekt Erasmus+ *Parent's corner* združuje devet partnerjev iz sedmih držav – Poljska, Slovenija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Turčija, Portugalska in Velika Britanija. Iz Slovenije sva dve partnerski organizaciji – OŠ Šalovci in PIA Velenje.

Ideja projekta izhaja iz izkušnje OŠ Aleksa Šantića iz Sarajeva, kjer je vojna pustila hude posledice na prebivalstvu, kar se je odražalo negativno v odnosu do šole in šolskega dela. Da bi starše spodbudili za sodelovanje, so jim nudili prostor (»kutak za roditelje«), kjer so jim nudili izobraževalne vsebine in informacije (o možnosti zaposlovanja). Torej so ubrali povsem neobičajno pot, pri kateri so upoštevali lastni kontekst.

Izhajajoč iz njihove izkušnje smo definirali naš skupni cilj: *Parent's corner* mora biti kraj, kjer bomo okrepili medsebojni odnos šole s starši in tako zgradili novo raven partnerstva.

Kako smo se lotili dela?

Pripravili smo vprašalnike za starše, učitelje in vodstvene delavce in tako dobili celostni pogled na sodelovanje med šolo in starši. Zastavljeni cilj opredelitev področij izboljšav smo dosegli in za identificirana področja zbrali primere dobre prakse. Ob tem smo pogledali tudi pravni okvir sodelovanja s starši v vsaki državi.

Ugotovitve

V raziskavo je bilo v vseh sodelujočih državah vključenih 844 staršev, 687 učiteljev in 103 vodilni delavci. Pokazale so se naslednje obstoječe oblike sodelovanja:

Proces sprejemanja odločitev/vodenje – tu so starši izpostavili predvsem formalne oblike sodelovanja: svet staršev, svet zavoda, združenje svetov staršev.

Komunikacija – v vseh državah se je pokazala podobna slika: srečanja na šolskem ali razrednem nivoju, informativni sestanki, telefonski klici, spletne strani šole, facebook komunikacija...

Prostovoljstvo – v vseh državah starši prostovoljno delajo na šolskih prireditvah, sodelujejo pa tudi pri učnem procesu (poklicno usmerjanje, medgeneracijsko branje...).

Parenting/starševstvo – podpora staršem za izvajanje pomoči pri učenju doma. Informacije, ki obravnavajo otroka celostno – vedenjske posebnosti, ki jih pogojuje skupinska dinamika.

Raziskava je tudi potrdila pozitiven vpliv sodelovanja šole z domom na učni uspeh in osebnostni razvoj učenca/otroka. Ne glede na različni politični, družbeni in socialni kontekst so bili izsledki identični – vsi udeleženi se zavedajo pomena sodelovanja.

Rezultati

V vzorcu je bila večina staršev osnovnošolcev – 45%, 20,3% je imelo otroke v srednji šoli, 14,6% v vrtcu in 19,5% bodisi na poklicni ali srednji šoli.

Največ odgovorov je prišlo iz štiri- do šestčlanskih družin (65,2%), sledijo družine z manj kot štirimi družinskimi člani (21,3%), 9,9% anketirancev živi v družinah s 6 do 8 članov in 3,6% v velikih družinah z več kot 8 člani.

Več kot polovica anketiranih staršev so bile ženske (61,6%). 41,8% izmed njih je uspešno zaključilo višjo izobrazbo, 26,6% jih je končalo osnovno šolo, 14,6% je imelo univerzitetno izobrazbo, 12,4% *associate degree* (dvoletni študijski program) in 4,6% je imelo podiplomsko izobrazbo.

48% vprašanih je bilostarih med 30 do 40 let, 38,2% je bilo starejših (od 40 do 50), 5,3% je bilo starih manj kot 30 let.

Mnenja:

- glede upravljanja/vodenja šol:
 - 86,6% staršev meni, da so njihovi otroci srečni v šoli,
 - 92,3% staršev meni, da lahko govorijo z vodstvom in z učitelji v primernih terminih,
 - 86,5% staršev meni, da šola dobro vzgaja njihovega otroka,
 - 80,2% staršev meni, da so njihove pripombe in zahteve upoštewane,
 - 93,5% staršev meni, da zlahka pridejo do informacij o uspehu in napredovanju svojega otroka,
 - 93,7% staršev meni, da so pravočasno obveščeni o kraju in času srečanj na šoli,
 - 89,1% staršev meni, da so srečanja organizirana v skladu z njihovimi možnostmi udeležbe,
 - 80% staršev meni, da je upravljanje šol dobro.
- glede na proces izobraževanja:
 - 85,4% staršev meni, da je poučevanje v šoli dobro.
 - 88,7% staršev meni, da so učenci dosegli uspeh v skladu s svojimi možnostmi.

Področja izboljšav:

- glede upravljanja/vodenja šol:
 - 10,7% staršev meni, da ne vedo dovolj o delovanju šole,
 - 8% staršev meni, da nimajo dovolj informacij o šoli,
 - 9,8% staršev meni, da ne sodelujejo aktivno na sestankih in dejavnosti na šoli,
 - 12,2% staršev meni, da niso ustrezno obveščeni o sklepih sprejetih na sestankih, katerih se niso mogli udeležiti,

→ 8,3% staršev meni, da jih vodstvo ne vključi dovolj v proces odločanja.

- glede na proces izobraževanja:

→ 10,5% staršev meni, da se spretnosti na glasbenem, likovnem in športnem področju ne upoštevajo dovolj. Zanimivo je, da se samo 5,3% učiteljev s tem strinja.

→ 17,5% staršev meni, da šole nimajo ustreznih šolskih objektov (kot so šolske dvorane, knjižnice, telovadnice, učna oprema); s tem se strinja tudi 17,3 % učiteljev.

→ 8,2% staršev meni, da šola ne sledi najnovejšim pedagoškim trendom; tega mnenja je tudi 4,8 % učiteljev.

→ 16,6% staršev meni, da jim da šola premalo nasvetov, kako pomagati svojemu otroku pri učenju.

Sklepi

- glede upravljanja/vodenja šol:

→ starši ne vedo dovolj o procesu sprejemanja odločitev,

→ premalo so vključeni v proces odločanja;

- glede komunikacije:

→ starši niso dovolj seznanjeni o sklepih sej, katerih se (opravičeno) ne morejo udeležiti,

→ starši menijo, da nimajo dovolj informacij o šoli in njenem delovanju;

- glede procesa izobraževanja:

→ neupoštevanje zmožnosti učencev,

→ šole ne sledijo najnovejšemu razvoju;

- glede starševstva:

→ ne čutijo podpore, kako pomagati otroku doma,

→ pomanjkljiva/neustrezna šolska oprema (komentar delijo tako učitelji kot tudi ravnateljji).

Nadaljnje naloge

Zbrane primere dobre prakse smo razporedili po tematskih sklopih, jih opremili z vodičem za implementacijo in oblikami izobraževanja strokovnih delavcev. Tako bodo dobile šole koristni pripomoček, kako identificirati področje izboljšav, katero dobro prakso uvesti in kako strokovne delavce pripraviti.

Zaključek

Pričujoči projekt je potrdil tuje in domače raziskave o mnenju vseh deležnikov menijo, da sodelovanje pozitivno vpliva na uspeh učenca, da obstaja že sedaj veliko različnih oblik formalnega in neformalnega sodelovanja šole s starši in da obstaja tudi velika pripravljenost in ugodno vzdušje na šolah/pri učiteljih za sodelovanje s starši.

Ugotavljamo, da obstajajo na vseh šolah (ne glede na državo) dobre osnove, na katerih bodo lahko gradili naprej.

Na izpostavljenih področjih, ki so potreba izboljšav, je potrebno izbrati način, kako se približati staršem in ob tem ohraniti strokovno avtoriteto in avtonomijo.

Komunikacija učiteljev s starši je poseben problem in se ga morajo šole lotiti sistematsko in celostno. Učitelji morajo pridobiti kompetence in strategije komuniciranja s starši.

Dobljeni predlogi staršev za izboljšanje sodelovanja so upravičeni in odvisni od njihove stopnje formalne izobrazbe in družinskega konteksta, kar mora učitelj ustrezno umestiti in tako poiskati primerno obliko sodelovanja. Pomembno je, da ima učitelj pred očmi starše vseh otrok v oddelku in da v svoji profesionalnosti upošteva raznolikost njihovih izkušenj in potreb.

Predlogi naše raziskave so v veliki meri identični z ugotovitvami drugih podobnih študij (Kalin 2001, Kalin 2004, Kalin in drugi 2008, Hillesheim 2009). Ugotavljamo namreč, da moramo medsebojno sodelovanje graditi na kulturi dialoga in reševanju problemskih situacij. Pri tem moramo spoštovati in sprejeti značilnosti vseh deležnikov. Poleg tega je potrebna stalna refleksija obstoječega stanja, da bi razvijali bolj kakovostne in bolj učinkovite načine sodelovanja med šolo in starši.

Zavedati se moramo, da lahko zagotovimo kakovostno učenje in življenja na šoli le tako, da zagotovimo kakovostno sodelovanje med šolo in starši.

Literatura in viri

1. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. 1995. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
2. Brunnhuber, P. (1971). Prinzipien effektiver Unterrichtsgestaltung. Donauwörth: Auer.
3. Esler, A. N., Godber, Y., Christenson, S. L. (2002). Best practices in supporting home-school collaboration. V: Thomas, A., Grimes, J. (ur.). Best practices in school psychology IV. Bethesda, MD: NASP, str. 389–411.
4. Hattie, John A. (2013). Lernen sichtbar machen. Überarbeitete deutschsprachige Ausgabe von „Visible learning“. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren.
5. Hornby, G. (2000). Improving Parental Involvement. London and New York: Cassell.
6. Intihar, D., Kepec, M. (2002). Partnerstvo med šolo in domom. Priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnateljje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
7. Kalin, J. (2001). Pogledi na razrednikovo delo in vloge razrednika. Sodobna pedagogika, let. 52, št. 1, str. 8-31.
8. Kalin, J. (2004). Usposobljenost razrednikov. Pedagoška obzorja, let. 19, št. 2, str. 3-14.
9. Kalin, J. in drugi (2008). Vzvodi uspešnega sodelovanja med šolo in domom (sodobne rešitve in perspektive). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
10. Peklaj, C., Puklek Levpušček, M. (2006). Pridobljene in želene učiteljske kompetence diplomantov in študentov Filozofske fakultete. V: Peklaj, C. (ur.). Teorija in praksa v izobraževanju učiteljev. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, str. 29–43.
11. Prevc, J., (2009). Zbornik 6. študentske konference Fakultete za management Koper 18–20. november 2009. Sodelovanje s starši, njihova pričakovanja in dosežki učencev. Koper – Celje – Škofja Loka.
12. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. 2009. <http://www.uradnolist.si/1/content?id=78530&part=&highl>

ight=zakon+o+organizaciji+in+financiranju (pridobljeno 30. 11. 2016).

13. Hillesheim, S. (2009). Elternarbeit in der Schule. Ein Vergleich der Elternarbeit mitMigrantenern an Halbtags- und Ganztagschulen in Bayern Schriftenreihe EmpirischeBildungsforschung, Band 13. Würzburg: Universität Würzburg,<http://jugendforschung.de/pdf/SEB-13.pdf> (pridobljeno 3. 12. 2016).
14. Sacher, W. (2007). Studie über Elternarbeit an Schulen. www.presse.uni-erlangen.de.